

KAROL JAWORSKI

Wydział Prawa i Administracji

Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

ORCID 0000-0002-3204-7546

ORGANY MEDIACYJNE W KOŚCIELE RZYMSKO-KATOLICKIM W POLSCE. PERSPEKTYWA PRAWNO-KANONICZNA

Treść: Wstęp. – 1. Uwarunkowania mediacji w Kościele rzymsko-katolickim. – 1.1. Uwagi wprowadzające. – 1.2. Teologiczne uwarunkowania mediacji. – 1.3. Uwarunkowania mediacji w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r. – 2. Organy mediacyjne w Kościele rzymsko-katolickim w Polsce – prezentacja wyników badań. – 2.1. Stałe organy mediacyjne w prawie kanonicznym. – 2.2. Ogólny opis badań. – 2.2.1. Cel badań. – 2.2.2. Opis przebiegu badań. – 2.2.3. Opis ankiety. – 2.3. Prezentacja szczegółowych wyników badań. – 2.4. Podsumowanie badań. – 3. Wnioski oraz postulaty *de lege ferenda*. – 3.1 Wnioski ogólne. – 3.2 Postulaty *de lege ferenda*. – 3.2.1 Postanowienie KEP na temat obligatoryjności organów mediacyjnych. – 3.2.2 Poszerzenie przez ustawodawcę partykularnego kompetencji organów mediacyjnych powoływanych na mocy kan. 1733 § 2 K.P.K. – 3.2.3 Powołanie organu mediacyjnego w ramach struktury KEP. – 3.2.4. Utworzenie listy stałych mediatorów kościelnych. – Podsumowanie.

Wstęp

Spory interpersonalne są nieodłącznym elementem związanym z życiem ludzkim. Konflikty, niezależnie od tego, na jakiej kanwie do nich dochodzi, bądź też jakie jest ich ostateczne źródło, po prostu się zdarzają. Jest to – by tak rzec – pewien fenomen obecny w życiu człowieka *in statu praesentis vitae*. Św. Augustyn stwierdza nawet, że sprawy ludzkie przesiąknięte są podejrzeniami, nieżyczliwością

czy walką, a pokój jest niepewnym dobrem, „gdyż nie znamy serc ludzi, z którymi go utrzymać chcemy; i choćbyśmy dziś je znali, to jakie one jutro będą, niepodobna nam, zaiste, wiedzieć”¹. Pomijając w tym miejscu refleksję filozoficzno-antropologiczną, w ramach której poszukiwałoby się odpowiedzi na pytanie „dlaczego tak jest?”, w niniejszych rozważaniach przyjmijmy ów fakt jako swoisty aksjomat i punkt wyjścia.

Skoro już zostało ustalone, że społeczności ludzkie nie są wolne od sporów i konfliktów, warto przyglądać się temu, jak w ramach poszczególnych grup społecznych rozwiązuje się tego typu – z zasady raczej niepożądane – sytuacje konfliktowe, względnie jak przeciwdziała się ich powstawaniu. W niniejszej pracy przyglądnijmy się społeczności Kościoła katolickiego², koncentrując się na wybranych rozwiązaniach prewencyjnych i modelach radzenia sobie z już zaistniałymi konfliktami w ramach tej wspólnoty. Precyzując, w artykule zostaną przeanalizowane regulacje prawno-kanoniczne odnoszące się do organów, w kompetencji których mieści się prowadzenie mediacji, a także przybliżony zostanie stan ich recepcji na gruncie polskim.

W części teoretycznej przedstawione zostaną ogólne uwarunkowania teologiczne i kanoniczne mediacji oraz innych metod polubownego rozwiązywania sporów (metody ADR) w Kościele rzymsko-katolickim. Z racji tego, że niniejszy artykuł koncentruje się na perspektywie polskiej, w dalszej części zaprezentowane zostaną wyniki przeprowadzonych badań na temat stanu rozwoju kościelnych organów mediacyjnych w Polsce. Na koniec zaś przedstawione zostaną wnioski i propozycje lepszego wdrażania mediacji w rzeczywistości polskiego Kościoła lokalnego.

¹ Św. AUGUSTYN, *Państwo Boże*, tłum. W. Kubicki, Kęty 2002, s. 769.

² Jak ujmuję to A. Miziński: „Istnienie konfliktów na łonie Kościoła jest nieuniknione, bowiem jest on złożony z niedoskonałych ludzi” – A. MIZIŃSKI, *Polubowne rozstrzyganie sporów administracyjnych według przepisów Kościoła łacińskiego*, Prawo Kanoniczne 55 (2012) nr 2, s. 3.

Rozważania ograniczać się będą do kanonów zawartych w łacińskim Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r.³, nie obejmą zaś uregulowań zawartych w Kodeksie Kanonów Kościołów Wschodnich z 1990 r.⁴

1. Uwarunkowania mediacji w Kościele rzymsko-katolickim

1.1. Uwagi wprowadzające

Mianem prawa kanonicznego określa się „zbiór czynników stanowiących strukturę prawną Kościoła katolickiego”⁵ lub też ogólnie system jego wewnętrznych regulacji prawnych. Specyfika prawa kanonicznego jest ściśle związana ze specyfiką, charakterem i celem wspólnoty (społeczności) ludzkiej, w ramach której prawo to występuje, tj. Kościoła katolickiego⁶. Mając ten fakt na względzie, należy dokonywać interpretacji zasady *salus animarum suprema lex* (wyrażonej w kan. 1753 K.P.K.), dalej zaś wszystkich norm prawa kanonicznego. „Każdą normą lub instytucją kościelną musi być ostatecznie zorientowana na ten cel”⁷, jakim jest właśnie *salus animarum* (zbawienie dusz), co pozwala wyciągnąć wniosek, że zasada ta jest swoistą normą naczelną i regułą interpretacyjną całego prawa kanonicznego⁸.

Warto zdawać sobie sprawę również z tego, że w teorii prawa kanonicznego podkreśla się jego zależność i związek z prawem miłości,

³ *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, pp. 1-317; tekst polski: *Kodeks Prawa Kanonicznego*, Poznań 2022 (dalej skrót: K.P.K.).

⁴ *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (18.10.1990), AAS 82 (1990), pp. 1045-1364; tekst polski: *Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich*, Lublin 2002.

⁵ D. CENALMOR, J. MIRAS, *Prawo kanoniczne*, tłum. J. Bodzon i in., Warszawa 2022, s. 49.

⁶ Por. TAMŻE.

⁷ TAMŻE, s. 51.

⁸ Szerzej o zasadzie *salus animarum suprema lex* – zob. Z. GROCHOLEWSKI, *Specyfika prawa Kościoła katolickiego*, w: «Lex tua in corde meo». Studia i materiały dedykowane Jego Magnificencji Bp. Tadeuszowi Pieronkowi z okazji 40-lecia pracy naukowej, red. P. Majer, A. Wójcik, Kraków 2004, s. 270-271.

będącym najwyższym i podstawowym prawem chrześcijan⁹. Jak już zostało zauważone, prawo kanoniczne nie jest oderwane od nauki Kościoła katolickiego – zwłaszcza dotyczącej moralności – lecz stanowi jej integralną całość, dlatego, ażeby zrozumieć specyfikę poszczególnych norm i przepisów, trzeba odpowiednio „osadzić je” w kontekście swoistej prawnokanonicznej aksjologii. Pomijając w tym miejscu spór o to, czy prawo kanoniczne jest dyscypliną prawniczą czy teologiczną, zaznaczmy wyraźnie, że „bez teologii nie jest możliwe uprawianie nauki prawnokanonicznej”¹⁰, stąd też zasadnym wydaje się sięgnięcie do założeń teologicznych w zakresie wyznaczonym tematem niniejszej pracy.

Uwagi te są o tyle istotne, o ile pozwalają już na tym etapie dostrzec (choć może jeszcze niewyraźnie), że rozwiązywanie sporów i konfliktów – zjawisk, jak wyżej zauważono, nieuchronnie występujących w ludzkich społecznościach – poprzez zastosowanie polubownych sposobów i metod, jest niejako pożądane w społeczności katolickiej. Metody te, z uwagi na ich wewnętrzną strukturę i immanentne cechy, wydają się być predestynowane do zajmowania szczególnego miejsca w prawie kanonicznym. W niniejszym rozdziale zarysowane zostaną nieco bardziej szczegółowo podstawy teologiczne, jak i wskazane będą konkretne normy kanoniczne, sprzyjające implementacji oraz stosowaniu metod ADR, w tym mediacji, w praktycznej działalności Kościoła katolickiego.

1.2. Teologiczne uwarunkowania mediacji

Pierwszym i podstawowym źródłem teologii jest Pismo Święte¹¹. W Biblii pojawiają się zarówno rozważania teoretyczne dotyczące konfliktów, jak i wskazówki praktyczne ich przezwycięzania. Już

⁹ Por. Z. GROCHOLEWSKI, *Służba miłości w działalności sądowej Kościoła*, w: «Veritatis Salvificae Servire». Księga pamiątkowa dedykowana ks. prof. zw. dr. hab. Edwardowi Góreckiemu z racji 70 rocznicy urodzin, red. W. Wenz, Wrocław 2002, s. 71-73.

¹⁰ D. CENALMOR, J. MIRAS, dz. cyt., s. 53.

¹¹ W niniejszej pracy korzystam z V. wydania Biblii Tysiąclecia – *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, Poznań 2003.

w Starym Testamencie znajduje się niejeden opis różnego rodzaju sytuacji konfliktowych (zob. np. historie: Kaina i Abła – por. Rdz 4, 1-8; Jakuba i Ezawa – por. Rdz 25, 24 – 33, 16; Józefa i jego braci – por. Rdz 37 – 45). Można sformułować generalną tezę, że w Piśmie Świętym kłótnie i spory postrzegane są jako zjawiska negatywne, zaś zgodne relacje jako dobrodziejstwo (por. Za 6, 13; 8, 16). W starotestamentalnej literaturze sapiencjalnej znaleźć można liczne fragmenty afirmujące postawę zgodnego życia, zaś zgoda uważana jest za przymiot mądrości (por. Syr 25, 1; Ps 133). *A contrario* piętnuje się kłótniowość i waśnię (por. Syr 28, 8-9; Prz 3, 30; 6, 12-19; 10, 12; 29, 8-9.11), natomiast nastanie pokoju – w tym pokoju zewnętrznego, z bliźnimi – jest wielokrotnie stawiane jako coś oczekiwanego i wartościowego, a nawet jako oznaka czasów mesjańskich (por. np. Ps 34, 13-15; 35, 20; 37, 11; 55, 19; 72, 3; 85, 9.11; 120, 6-7; 122, 6-8; 147, 14)¹².

W Nowym Testamencie jest wiele wskazań czy wręcz nakazów unikania „ducha sporów”. Dla przykładu Paweł Apostoł w jednym z listów wprost pisze o „unikaniu sporów” (por. Tt 3, 2), co powinno odznaczać wiernych chrześcijan. W innym miejscu wymienia „niekłótniowość” jako przymiot, który winien cechować biskupa (por. 1 Tym 3, 3), czy też – już bardziej ogólnie – zaleca unikanie kłótni (por. 2 Tym 2, 23-24). W *Liście do Rzymian* jasno nakazuje: „Nikomus z was nie odpłacajcie. Starajcie się dobrze czynić wszystkim ludziom. Jeżeli to jest możliwe, o ile to od was zależy, żyjcie w zgodzie ze wszystkimi ludźmi” (Rz 12, 17-18). Z kolei w *Liście do Efezjan* pisze: „Niech zniknie spośród was wszelka gorycz, uniesienie, gniew, wrzaskliwość, znieważanie – wraz z wszelką złością” (Ef 4, 31). Analiza pawłowego *Hymnu o miłości* (1 Kor 13) również pozwala wyciągnąć wniosek, iż to pojednanie i zgoda są oczekiwanymi postawami wynikającymi z miłości¹³, która „nie szuka swego, nie unosi się gniewem, nie pamięta złego, nie cieszy się z niesprawiedliwości” oraz „wszystko znosi”

¹² Szerzej – zob. PAPIESKA KOMISJA BIBLIJNA, *Czym jest człowiek? Zarys antropologii biblijnej*, tłum. H. Witczyk, Kielce 2020, s. 196-212.

¹³ Jak zauważa teolog-moralista Jacek Woroniecki OP, „o ile następstwem prawdziwej i szczerzej miłości w stosunku do Boga jest radość i pogoda ducha, to w stosunku

i „wszystko przetrzyma”. Ponadto warto zaznaczyć, że – tym razem zdaniem innego biblijnego autora – skłonność do zgody uważana jest za oznakę mądrości (por. Jk 3, 17)¹⁴.

W samej Ewangelii można znaleźć nie tylko ogólne zasady – jak np. nakaz miłości nieprzyjaciół (por. Mt 5, 43-48; Łk 6, 27-36) – które mogą stanowić podstawę dla szczególnego uprzywilejowania szeroko ujętych sposobów polubownego rozwiązywania sporów, ale wręcz czytelne wezwania do dążenia do zgody i pojednania: „Jeśli więc przyniesiesz dar swój przed ołtarz i tam sobie przypomnisz, że brat twój ma coś przeciw tobie, zostaw tam dar swój przez ołtarzem, a najpierw idź i pojednaj się z bratem swoim. Potem przyjdź i dar swój ofiaruj. Pogódź się ze swoim przeciwnikiem szybko, dopóki jesteś z nim w drodze, by cię przeciwnik nie wydał sędziemu, a sędzia dozorczy, i aby nie wtrącono cię do więzienia” (Mt 5, 23-25; por. Łk 12, 58).

Z omawianą tematyką wiąże się też kwestia przebaczenia. Przebaczyć znaczy „darować komuś jakąś winę”¹⁵, a nawet „przestać gniewać się na kogoś za to, co zrobił złego, i odstąpić od zamiaru ukarania go”¹⁶. Prośba o przebaczenie stanowi część *Modlitwy Pańskiej*, przekazanej przez Jezusa swym uczniom, a która – jako jedyna prośba spośród występujących w *Modlitwie Pańskiej* – jest warunkowana, w tym wypadku uprzednim przebaczeniem bliźniemu (por. Mt 6, 12; Łk 11, 4; zob. też: Mt 6, 14-15; Mk 11, 25). Przebaczenie jest więc swoistym obowiązkiem chrześcijanina potwierdzonym zaleceniem przebaczenia „aż siedemdziesiąt siedem razy”, czyli zawsze

do samego siebie i bliźniego jest nim p o k ó j i z g o d a” (wyróżnienia oryginalne) – J. WORONIECKI, *Katolicka Etyka Wychowawcza*, t. III, Lublin 2013, s. 23.

¹⁴ W *Liście św. Jakuba Apostoła* można znaleźć jeszcze więcej uwag afirmujących postawę zgody czy też potępiających kłótnie, jak i ogólne wskazania korespondujące z omawianym zagadnieniem – por. np. Jk 3, 18; 4, 1-3.11-12; 5, 9.19-20.

¹⁵ Hasło „przebaczyć” wg Słownika Języka Polskiego PWN – *Słownik Języka Polskiego PWN*, <https://sjp.pwn.pl/slowniki/przebaczenie.html> [dostęp 20.03.2023].

¹⁶ Hasło „przebaczyć” wg Wielkiego Słownika Języka Polskiego – *Wielki Słownik Języka Polskiego*, <https://wsjp.pl/haslo/podglad/20558/przebaczyc> [dostęp 20.03.2023]; zob. też: *Mały Słownik Języka Polskiego*, red. S. Skorupka, H. Auderska, Z. Łempicka, Warszawa 1974, s. 638.

(por. Mt 18, 21-22)¹⁷. Także wśród tzw. ośmiu (dziewięciu) błogosławieństw (por. Mt 5, 3-11) pada jedno szczególnie istotne dla naszych rozważań: „Błogosławieni, którzy wprowadzają pokój, albowiem oni będą nazwani synami Bożymi” (Mt 5, 9). Zdaniem egzegetów, „wprowadzającymi pokój” są „ci, którzy dokładają wszelkich starań, aby żyć w zgodzie z bliźnimi”¹⁸, ale także i ci, którzy doradzają pokój innym¹⁹ (charakterystykę tę można zatem odnieść w pewnym stopniu do mediatorów). Warto także zwrócić uwagę na umiejscowienie powyższych słów w Ewangelii. Znajdują się one na początku tzw. *Kazania na górze*, co wskazuje na ich szczególną rangę w nauce moralnej Kościoła. Jak naucza Kościół katolicki „błogosławieństwa znajdują się w centrum przepowiadania Jezusa”²⁰, „wyrażają powołanie wiernych”²¹ oraz „wyjaśniają charakterystyczne działania i postawy życia chrześcijańskiego”²², z czego wynika, że stanowią bardzo ważną swoistą regułę interpretacyjną pomocną w wykładni innych, bardziej szczegółowych, norm i zasad moralnych.

Powyżej przywołane wybrane fragmenty biblijne ukazują w ogólnym stopniu, że stosowanie metod ADR znajduje dobrą podbudowę w nauce Pisma Świętego. Kończąc tę część warto odwołać się jeszcze do jednego fragmentu z *Pierwszego Listu do Koryntian*, w którym Apostoł Paweł w sposób bardzo wymowny krytykuje zwracanie się ze sporami przez chrześcijan do sądów świeckich: „Czy odważy się

¹⁷ W paralelnym fragmencie ewangelicznym w redakcji Łukasza ów obowiązek wybaczenia skorelowany jest z postawą żalu osoby, która zawiniła (por. Łk 17, 3-4). Św. Paweł wskazuje zaś racje, dla których przebaczać należy: „Bądźcie dla siebie nawzajem dobrzy i miłośni. Przebaczajcie sobie, tak jak i Bóg wam przebaczył w Chrystusie” (Ef 4, 32).

¹⁸ K. ROMANIUK, A. JANKOWSKI, L. STACHOWIAK, *Komentarz praktyczny do Nowego Testamentu*, t. 1, Poznań-Kraków 1999, s. 30.

¹⁹ Podobną myśl zawiera *Księga przysłów*: „Radość u doradzających pokój” (Prz 12, 20b).

²⁰ *Catechismus Catholicae Ecclesiae*, Vaticano 1997; tekst polski: *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Poznań 2012, pkt 1716.

²¹ TAMŻE, pkt 1717.

²² TAMŻE.

ktoś z was, gdy zdarzy się nieporozumienie z drugim, szukać sprawiedliwości u niesprawiedliwych, zamiast u świętych? Czyż nie wiecie, że święci będą sędziami tego świata? A jeśli świat będzie przez was sądzony, to czy nie jesteście godni wyrokować w tak błahych sprawach? Czyż nie wiecie, że będziemy sądzili także aniołów? O ileż przeto więcej sprawy doczesne! Wy zaś, gdy macie sprawy doczesne do rozstrzygnięcia, zwracacie się do ludzi za nic uważanych w Kościele! Mówię to, aby was zawstydzić. Bo czyż nie znajdzie się wśród was ktoś na tyle mądry, by mógł rozstrzygać spory między swymi braćmi? A tymczasem brat oskarża brata, i to przed niewierzącymi. Już samo to jest godne potępienia, że w ogóle zdarzają się wśród was sądowe sprawy. Czemuż nie znosicie raczej niesprawiedliwości? Czemuż nie ponosicie raczej szkody? Tymczasem wy dopuszczacie się niesprawiedliwości i wyrządzacie szkody, i to właśnie braciom” (1 Kor 6, 1-8). Krytykując fakt zwracania się do sądownictwa świeckiego, Paweł zaleca zorganizowanie jakiejś alternatywnej formy rozwiązywania sporów. W tych ogólnych ramach zmieścić można wiele dzisiejszych metod ADR. Jednocześnie w przytoczonym fragmencie doszukać się można pewnych wskazówek, którymi winny kierować się skonfliktowane strony przy wyborze rozjemcy (jednacza, mediatora, arbitra), czy też cech, którymi taka osoba winna się odznaczać²³.

W świetle tego, co zostało wykazane, można zgodzić się z A. Romanko, że „mediacja ma swoje podstawy teologiczne w konstytucji materialnej Kościoła, jaką jest Pismo Święte”²⁴. Przywołana autorka

²³ Na marginesie głównego wątku rozważań można w tym miejscu poczynić kilka uwag odnośnie samego pojęcia „mediator”. Określenie to zostało bezpośrednio zaadaptowane do języka polskiego z języka łacińskiego (*Mały Słownik*, dz. cyt., s. 380). Oznacza ono – w pierwszej kolejności – pośrednika i orędownika (por. A. JOUGAN, *Słownik kościelny łacińsko-polski*, Poznań-Warszawa-Lublin 1958, s. 415; J. SONDEL, *Słownik łacińsko-polski dla prawników i historyków*, Kraków 2001, s. 614). W Wulgacie (łacińskim przekładzie Pisma Świętego – zob. *Bibliorum Sacrorum*, Mediolani 1914) terminem „mediator” określony jest sam Jezus Chrystus (por. 1 Tym. 2, 5), jako Pośrednik pomiędzy Bogiem a ludźmi.

²⁴ A. ROMANKO, *Teologiczne podstawy mediacji w prawie kanonicznym*, *Roczniki Nauk Prawnych*, T. XXV (2015), nr 2, s. 152.

dostrzega te podstawy także „w dokumentach soborowych i w nauczaniu papieskim”²⁵. Nie wdając się tutaj w szczegółowe rozważania ograniczyć się można do ogólnej konstatacji, iż już od pierwszych wieków w Kościele rozwijało się sądownictwo polubowne²⁶, a sobory powszechne dostarczały ogólnych podstaw dla stosowania przez wiernych Kościoła polubownych metod rozwiązywaniu sporów²⁷. W tym miejscu krótko przywołane zostaną tylko wybrane wskazówki ostatniego soboru – *Vaticanum II*.

Sobór Watykański II sporo uwagi poświęcił zagadnieniu dialogu²⁸. W *Konstytucji duszpasterskiej o Kościele w świecie współczesnym „Gaudium et spes”* Sobór mówi o konieczności „szczerego i roztropnego dialogu” dla budowania tego świata, w którym wspólnie żyją i wierzący, i niewierzący²⁹. Zdaniem Ojców soborowych konieczne jest, aby w Kościele pielęgnować „wzajemny szacunek, poszanowanie i zgodę, uznając wszelkie uprawnione zróżnicowanie, w celu utrwalania coraz owocniejszego dialogu między wszystkimi, którzy tworzą jeden Lud Boży (...). Silniejsze jest bowiem to, co wiernych łączy, niż to

²⁵ TAMŻE.

²⁶ Por. R. SOBAŃSKI, *Wpływ kościelnego doświadczenia w rozstrzyganiu sporów na formę procesu cywilnego w Europie*, Z *Dziejów Prawa*, T. 2 (10) 2009, s. 13-15.

²⁷ Wskazać można np. Sobór Konstantynopolitański IV (869-870 r.), Sobór Laterański IV (1215 r.), Sobór Lyonński I (1245 r.), Sobór Laterański V (1512-1517 r.), czy wreszcie Sobór Watykański II (1962-1965 r.). Szerzej o postanowieniach soborów w kontekście polubownego rozwiązywania sporów – zob.: A. ROMANKO, *Teologiczne podstawy...*, dz. cyt., s. 155-160.

²⁸ Dialog (gr. *dialogos* – rozmowa), to „wymiana myśli, poprzez wzajemną prezentację poglądów i postaw, w której uczestnikom zależy przede wszystkim na wzajemnym poznaniu się i przekazaniu posiadanych wartości intelektualnych i moralnych, a której celem jest wspólne zbliżanie się do prawdy lub wspólne działanie” – A. PODSIAD, Z. WIĘCKOWSKI, *Mały słownik terminów i pojęć filozoficznych*, Warszawa 1983, s. 67.

²⁹ Por. *Constitutio pastoralis de ecclesia in mundo huius temporis „Gaudium et spes”*; tekst polski: *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym „Gaudium et spes”*, w: Sobór Watykański II. Konstytucje, Dekrety, Deklaracje, Poznań 2012, s. 540-541, nr 21.

co ich dzieli”³⁰. Oprócz wspomnianej *Konstytucji* Sobór zagadnienie dialogu podejmuje także w innych dokumentach³¹. W. Piwowarski stwierdza, że „w nauczaniu Soboru Watykańskiego II zawarte są dwa podstawowe momenty, które występują w dialogu; należą do nich: godność i prawa człowieka jako punkt wyjścia oraz dobro wspólne państwa i wspólnoty ogólnoludzkiej jako punkt dojścia”³². Personalistyczne nastawienie, dostrzegalne w soborowych dokumentach, oraz podkreślenie roli dialogu stanowią cechy wspólne zarówno soborowego nauczania, jak i teoretycznych założeń leżących u podstaw metod ADR.

Doszukując się podstaw dla mediacji i innych metod ADR w nauczaniu papieskim, ograniczymy się do kilku ostatnich pontyfikatów. Już papież Jan XXIII w swej społecznej encyklice *Mater et magistra* (1961 r.) stwierdził, że katolicy „winni przyjąć postawę pełną obiektywnej życzliwości dla poglądów innych, nie starać się obracać wszystkiego na własną korzyść i okazywać gotowość do lojalnej współpracy w dążeniu do osiągnięcia wspólnymi siłami tego, co albo jest dobre z samej swej natury, albo też do dobrego prowadzi”³³. Na szczególne zwrócenie uwagi zasługuje encyklika *Ecclesiam suam*

³⁰ TAMŻE, s. 605, nr 92.

³¹ M. in. w: *Declaratio de libertate religiosa „Dignitatis humanae”*; tekst polski: *Deklaracja o wolności religijnej „Dignitatis humanae”*, w: *Sobór Watykański II...*, dz. cyt., s. 410-421; *Decretum de activitate missionali ecclesiae „Ad gentes”*; tekst polski: *Dekret o misyjnej działalności Kościoła „Ad gentes”*, w: *Sobór Watykański II...*, dz. cyt., s. 433-471.

³² W. PIWOWARSKI, *Dialog w społecznym nauczaniu Kościoła*, Roczniki Nauk Społecznych, t. XVI-XVII, z. 1 – 1988-1989, s. 11. Wypada tutaj dopowiedzieć – za A. Wielomskim i P. Bałą – że „Kościół jednak występuje w obecnej rzeczywistości społeczno-politycznej jako obrońca pewnej wizji praw człowieka i podmiot kontestujący kierunek przemian, jaki wyznaczyły nowe doktryny praw człowieka w Europie Zachodniej” – P. BAŁA, A. WIELOMSKI, *Prawa człowieka i ich krytyka. Przyczynek do studiów o ideologii czasów ponowoczesnych*, Warszawa 2008, s. 189.

³³ IOANNES PP. XXIII, *Litterae encyclicae „Mater et magistra” de recentioribus rerum socialium processibus ad christiana praecepta componendis* (15.05.1961), AAS 53 (1961), pp. 401-464; tekst polski: JAN XXIII, *Encyklika „Mater et Magistra” o współczesnych przemianach społecznych w świetle nauki chrześcijańskiej*

papieża Pawła VI (1964 r.). Cała trzecia część tego dokumentu poświęcona jest dialogowi. Paweł VI wymienia tam cztery podstawowe cechy, którymi dialog winien się odznaczać – są to: jasność, łagodność, zaufanie i roztropność³⁴. Ponadto papież wyraża swoje pragnienie, aby prowadzenie dialogu „przyczyniło się do utrwalenia pokoju między ludźmi”³⁵, a także zauważa, że poprzez dialog wkracza się „na tę drogę, na której wzajemne stosunki między ludźmi układają się według zasad roztropności i szczerości i przynosi korzyści, jakie daje doświadczenie i mądrość, które wszystkich nakłaniają do skupienia uwagi na najcenniejszych wyższych wartościach”³⁶. Choć kwestia dialogu poruszana w społecznych dokumentach Kościoła dotyczy z reguły przede wszystkim dialogu Kościoła ze światem współczesnym³⁷, to jednak wydaje się, że uwagi czynione w tym kontekście pozostają także aktualne w odniesieniu do dialogu w uniwersalnym sensie.

Jak już zaznaczono wyżej, zagadnienie polubownego rozwiązywania sporów wiąże się z tematem pojednania. Warto więc przytoczyć w tym miejscu myśl papieża Jana Pawła II, zawartą w adhortacji apostolskiej *Reconciliatio et paenitentia* (1984 r.), w której stwierdził, „że Kościół, chcąc być *sprawcą pojednania*, winien stawać się *Kościółem pojednanym*”³⁸ – z tym zaś wiąże się konkretne praktykowanie pojednania. Papież uważał, że „Kościół winien dawać przykład pojednania przede wszystkim w swoim łonie; dlatego wszyscy

(15.05.1961), https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_xxiii/encykliki/mater_magistra_15051961.html#p52 [dostęp 24.03.2023].

³⁴ Por. PAULUS PP. VI, *Litterae encyclicae „Ecclesiam suam”* (6.08.1964), AAS 56 (1964), pp. 607-659; tekst polski: PAWEŁ VI, *Encyklika „Ecclesiam suam”, o drogach, którymi Kościół Katolicki powinien kroczyć w dobie obecnej przy pełnieniu swej misji* (6.08.1964), https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/pawel_vi/encykliki/ecclesiam_suam_06081964.html [dostęp 24.03.2023], nr 81.

³⁵ TAMŻE, nr 106.

³⁶ TAMŻE.

³⁷ Por. W. PIWOWARSKI, dz. cyt., s. 17.

³⁸ IOANNES PAULUS PP. II, *Adhortatio apostolica „Reconciliatio et paenitentia”*, AAS 77 (1985), pp. 185-275; tekst polski: JAN PAWEŁ II, *Adhortacja apostolska „Reconciliatio et paenitentia”*, w: *Adhortacje Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. I, Kraków 1996, s. 207, nr 9.

musimy pracować nad uspokojeniem umysłów, zmniejszeniem napięć, przewyciężaniem podziałów, uzdrowieniem ran zadawanych sobie niekiedy wzajemnie przez braci, gdy zaostrza się różnice stanowisk w dziedzinie spraw dyskusyjnych; szukać natomiast jedności w tym, co jest podstawowe dla wiary i życia chrześcijańskiego”³⁹.

Także aktualny pontyfikat papieża Franciszka dostarcza podstaw pod rozwijanie metod polubownego rozwiązywania konfliktów. Sporo takich uwag zawartych jest w encyklice poświęconej tematyce braterstwa i przyjaźni społecznej *Fratelli tutti*. Papież w dokumencie tym pisze m. in. o dialogu, o wartości spotkania, znaczeniu prawdy i wartości przebaczenia. Zachęca przy tym do budowania czegoś, co określa mianem „kultury spotkania”⁴⁰.

Nie rosząc sobie pretensji do całościowego i wyczerpującego opracowania problemu w interesującym nas obszarze, ograniczamy się do przedstawienia powyższych uwag. Zdaje się, że pozwalają one unaocznic istniejące korzystne uwarunkowania teologiczne dla mediacji i innych polubownych metod rozwiązywania sporów.

1.3. Uwarunkowania mediacji w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r.

Stosowanie metod polubownego rozwiązywania sporów znajduje solidne podstawy nie tylko w swoistym „prawie fundamentalnym” Kościoła, jakim jest Pismo Święte, Tradycja oraz kościelne Magisterium⁴¹, ale przede wszystkim są one zawarte w treści obowiązujących norm prawa kanonicznego. Kluczowym wydaje się tutaj kan. 1446 K.P.K., który w § 1 stanowi, że „wszyscy wierni, przede wszystkim zaś biskupi, powinni usilnie się starać, by zachowując sprawiedliwość, unikać – na ile to możliwe – sporów w Ludzie Bożym i jak najszybciej pokojowo je rozstrzygać”. Kanon ten – jak wyżej wykazano – nie wprowadza nowego zalecenia, ale z jednej strony przypomina naukę o powinności

³⁹ TAMŻE.

⁴⁰ Por. FRANCISCUS PP., *Litterae encyclicae „Fratres omnes” de fraternitate et sociali amicitia*, AAS 112 (2020), pp. 969-1074; tekst polski: FRANCISZEK, *Encyklika «Fratelli tutti» o braterstwie i przyjaźni społecznej*, Kraków 2020, nr 215.

⁴¹ Por. Z. GROCHOLEWSKI, *Specyfika prawa...*, dz. cyt., s. 267.

unikania sporów przez chrześcijan, z drugiej zaś dokonuje jej formalizacji poprzez nadanie jej konkretnej postaci przepisu prawnego. Wynika to z charakteru prawa kanonicznego, które opierając się na prawie Bożym i nie mogąc być z nim sprzeczne winno właściwie je interpretować i aplikować do aktualnych warunków, miejsca i czasu, czyniąc je przez to czytelniejszym i bardziej zrozumiałym⁴².

Zakres podmiotowy powyższego przepisu obejmuje wszystkich wiernych Kościoła⁴³. Każdy wierny jest zobowiązany (na zasadzie powinności) do tego, aby unikać konfliktów, a jeżeli byłoby to niemożliwe, rozwiązywać je na drodze pokojowej, czyli – innymi słowy – polubownej. Osobne wyróżnienie biskupów ma na celu podkreślenie ich szczególnego obowiązku – wynikającego z funkcji pasterskiej i zadań uświęcania, nauczania i rządzenia (por. kan. 375 K.P.K.) – troski o Kościół i powierzonych sobie wiernych. Choć nie tylko oni są zobligowani do podejmowania działań w celu minimalizacji ryzyka powstawania sporów, a także ich ewentualnego pokojowego rozwiązywania, to jednak są do tego zobowiązani przede wszystkim⁴⁴. Wydaje się, że obowiązek ten ciąży w szczególnie sposób na biskupach diecezjalnych, gdyż to im przysługuje, w powierzonych im Kościołach

⁴² Por. D. CENALMOR, J. MIRAS, dz. cyt., s. 46-47.

⁴³ Warto w tym miejscu przypomnieć treść kan. 11 K.P.K.: „Ustawy czysto kościelne obowiązują ochrzczonych w Kościele katolickim lub do niego przyjętych, którzy w wystarczającym stopniu używają rozumu, oraz – jeżeli ustawa inaczej wyraźnie nie zastrzega – mających ukończony siódmy rok życia”.

⁴⁴ A. Romanko przywołując postanowienia Soboru Watykańskiego II przypomina, że „ojcowie soborowi w Konstytucji dogmatycznej o Kościele nauczają, że wszyscy biskupi «mają obowiązek umacniać i strzec jedności wiary i wspólnej dyscypliny całego Kościoła, uczyć wiernych miłości do całego Mistycznego Ciała Chrystusa» oraz «popierać wszelką aktywność [...] zmierzającą do tego, aby wzrastała wiara i światło pełnej prawdy zajaśniało wszystkim ludziom» (LG 23). Biskup «może współczuć tym, którzy nie wiedzą i błędzą [...]. Niech się nie wzbrania wysłuchiwać swoich podwładnych, których jak własne dzieci bierze w opiekę i zachęca do pilnego współdziałania z sobą» (LG 27). Biskup diecezjalny w powierzonym Kościele partykularnym powinien podejmować wszelkie próby pojednania skonfliktowanych stron” – A. ROMANKO, *Teologiczne podstawy...*, dz. cyt., s. 159-160.

partykularnych (tj. diecezjach), „wszelka władza zwyczajna, własna i bezpośrednia” (kan. 381 §1 K.P.K.; por. kan. 333 §1 K.P.K.).

Prawo kanoniczne bywa określane jako narzędzie służące wspólnocie (*communio*) Kościoła, „gdyż normy prawa kanonicznego zawsze mają na celu zabezpieczenie i gwarantowanie komunii w Kościele, we wszystkich jego elementach i aktywnościach”⁴⁵. Odwołując się do troski o kościelną *communio* oraz do swoiście rozumianego pojęcia sprawiedliwości⁴⁶, Z. Grocholewski zauważa, że „w Kościele (...) nie może chodzić jedynie o to, by zwyciężył ten, kto ma rację, lecz (...) pojęcie sprawiedliwości i sama natura Kościoła (...) domagają się, by rozwiązywanie konfliktów dokonywało się w duchu miłości, przebaczenia, prawdziwego pojednania (nie zadowalając się nawet zwykłym kompromisem)”⁴⁷. Chodzi bowiem o to – kontynuuje Grocholewski – „by w rozwiązywaniu konfliktów starano się o osiągnięcie wyższych celów, mianowicie uzdrowienia zranionej *communio*, przywrócenia skutecznej współpracy (...), umocnienia owocnej realizacji własnego specyficznego powołania (...), przyznania właściwego miejsca wartościom duchowym”⁴⁸. Autor ów swe rozważania konkluduje stwierdzeniem – z którym trudno się nie zgodzić – iż „wszystko to można łatwiej osiągnąć przez rozwiązania pozasądowe, niż przez zwycięstwa i porażki sądowe”⁴⁹.

Powyższe założenia krystalizują się w kan. 1446 § 2 K.P.K., który stanowi, że „sędzia na początku sporu, a także w każdym innym momencie, ilekroć dostrzeże jakąkolwiek nadzieję dobrego wyniku, powinien zachęcić strony i dopomóc im, by działając w porozumieniu, szukały słusznego rozwiązania sporu, i wskazać im odpowiednie

⁴⁵ D. CENALMOR, J. MIRAS, dz. cyt., s. 43.

⁴⁶ Nie wdając się w szczegółowe rozważania, jak na gruncie prawno-kanonicznym należy rozumieć pojęcie sprawiedliwości, ograniczmy się do stwierdzenia, że owa koncepcja sprawiedliwości jest złączona i dopełniana przez takie rzeczywistości, jak miłość, miłosierdzie, przebaczenie czy dobroć – Z. GROCHOLEWSKI, *Specyfika prawa...*, dz. cyt., s. 271-275.

⁴⁷ TAMŻE, s. 273-274.

⁴⁸ TAMŻE, s. 274.

⁴⁹ TAMŻE.

do tego drogi, korzystając także z mediacji osób cieszących się poważaniem”. W przepisie tym wymieniona zostaje wprost mediacja, jako forma polubownego rozwiązania zaistniałego sporu. Kanon ten przewiduje możliwość skorzystania z mediacji na każdym etapie toczącego się postępowania sądowego.

Prawo kanoniczne kładzie nacisk na to, aby w ogóle – jeśli to możliwe – unikać postępowań sądowych, i wskazuje służące temu sposoby. Już samo brzmienie Tytułu III („Sposoby uniknięcia procesów”) Części III Księgi VII K.P.K. sugeruje istnienie pewnych form uniknięcia drogi sądowej. Kan. 1713 K.P.K. precyzuje zaś, że „celem uniknięcia sporów sądowych można z pożytkiem zastosować ugodę, czyli pojednanie, albo rozstrzygnięcie sporu powierzyć jednemu lub kilku arbitrom”. Pierwszą formą uniknięcia procesu sądowego będzie zatem uгода, czyli umowa pomiędzy stronami, w której strony odnoszą się do przedmiotu sporu, ustalając rozwiązanie. Uгода może być zarówno ugodą sądową, kończącą wszczęty już spór sądowy, jak i pozasądową. Inną formą będzie skorzystanie z pomocy jednego bądź kilku arbitrów, poprzez zawarcie umowy kompromisu *in arbitros*⁵⁰. Tym samym prawo kanoniczne daje możliwość skorzystania także z sądu arbitrażowego.

Zawarcie ugody – sądowej lub pozasądowej – w celu rozwiązania zaistniałego sporu będzie z reguły możliwe w różnych rodzajach spraw, choć nie we wszystkich. Zgodnie z kan. 1715 § 1 K.P.K. „nie można ważnie stosować ugody albo kompromisu w tym, co należy do dobra publicznego, i w innych sprawach, którymi strony nie mogą swobodnie rozporządzać”. W przypadku sądu arbitrażowego, możliwość skorzystania z tej formy będzie jeszcze bardziej ograniczona. W doktrynie podnosi się argument, że takiej możliwości nie będzie np. w sporach administracyjnych⁵¹. Regulujący kwestie administra-

⁵⁰ Por. L. MADERO, *Komentarz do kan. 1713*, w: *Codex Iuris Canonici. Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz*, red. P. Majer, tłum. P. Majer i in., Warszawa 2023, s. 1055.

⁵¹ Por. E. LABANDEIRA, *Komentarz do kan. 1733*, w: *Codex Iuris Canonici. Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz...*, dz. cyt., s. 1068.

cyjne kan. 1733 § 1 K.P.K. stanowi za to, iż „jest bardzo pożądane, by w sytuacji, gdy ktoś uważa się za pokrzywdzonego dekretem, unikać konfliktu między nim a autorem dekretu i działając w porozumieniu, starać się o poszukiwanie słusznego między nimi rozwiązania, korzystając ewentualnie z pomocy poważnych osób w celu mediacji i rozważenia sprawy, tak by na odpowiedniej drodze sporowi zapobiec lub go rozstrzygnąć”. Przepis ten odnosi się do dekretów i (co do zasady) do innych aktów administracyjnych, wydanych w zakresie zewnętrznym pozasądowym (por. kan. 1732 K.P.K.). Ustawodawca kościelny motywowany ogólnym zaleceniem unikania konfliktów zachęca, aby także w sporach dotyczących kwestii administracyjnych poszukiwać słuszných rozwiązań, korzystając przy tym z pojednawczych środków⁵². Wymieniona zostaje tu – zresztą po raz kolejny w Kodeksie – mediacja, jako dopuszczalna forma wsparcia stron w poszukiwaniu rozwiązania. Nie jest ona jednak jedynym dozwolonym pojednawczym środkiem, gdyż brzmienie przepisu kan. 1733 § 1 K.P.K. sugeruje, iż mediacja jest w nim przywołana celem egemplifikacji⁵³, co nie wyłącza możliwości stosowania innych zbliżonych środków polubownego rozwiązywania sporów. Podobną opinię wyraził E. Labandeira, zdaniem którego do środków, o których wspomina przywołany § 1 kan. 1733 K.P.K., należą „wszystkie działania, które pozwalają autorowi aktu administracyjnego lub jego hierarchicznemu przełożonemu zweryfikować, czy proponowane rozwiązanie nie jest sprzeczne z dobrem publicznym”⁵⁴.

⁵² Por. TAMŻE.

⁵³ Sugeruje to użycie frazy „korzystając ewentualnie”, gdzie „ewentualnie” oznacza 1. „w razie zajścia pewnego wypadku; w razie czego”; 2. „lub, albo, też nie” – *Mały Słownik...*, dz. cyt., s. 168.

⁵⁴ W powyższej kwestii administracyjnej nie jest jednak dopuszczalne skorzystanie z porozumienia arbitrażowego, „gdyż oznaczałoby to, że organ władzy administracyjnej zrzeka się swojego prawa i nie wykonuje obowiązku troszczenia się o ogólnie rozumiane dobro, cedując je na rzecz innej osoby, która nie jest ani jego hierarchicznym przełożonym, ani Sygnaturą Apostolską, a jedynie te podmioty są właściwe do rozstrzygnięcia konfliktowej sytuacji” – E. LABANDEIRA, dz. cyt., s. 1068.

Już ten krótki zarys problematyki jasno ukazuje pro-mediacyjne nastawienie prawa kanonicznego. Choć temat nie został wyczerpany, to dla naszych rozważań w sposób wystarczający zostało ukazane istnienie solidnych teoretycznych podstaw i uwarunkowań mediacji w ramach wspólnoty Kościoła katolickiego.

2. Organy mediacyjne w Kościele rzymsko-katolickim w Polsce – prezentacja wyników badań

2.1. Stałe organy mediacyjne w prawie kanonicznym

Prawo kanoniczne daje możliwość powołania, w ramach poszczególnych diecezji, specjalnych organów podejmujących działania zmierzające do polubownego rozwiązania powstałych sporów. Kluczowym jest tu kan. 1733 § 2 K.P.K., który przewiduje, że „konferencja biskupów może postanowić, by w każdej diecezji został ustanowiony na stałe urząd lub rada, których zadaniem byłoby poszukiwanie i sugerowanie słusznych rozwiązań (...); jeżeliby konferencja tego nie zarządziła, biskup może ustanowić tego rodzaju radę lub urząd”. Zadaniem takiego organu, w myśl założeń prawodawcy kościelnego, jest podejmowanie działań zwłaszcza w przypadku konfliktów powstałych na tle wydawania aktów administracyjnych, w szczególności dekretów (por. kan. 1733 § 3 K.P.K.). Co do zasady w kompetencjach tego typu organu mieszczą się spory z zakresu kanonicznego prawa administracyjnego. Na taką właściwość przedmiotową zdaje się wskazywać także samo umiejscowienie omawianej regulacji w K.P.K., tj. w § 2 kan. 1733 (Księga VII „Procesy”, Część V „Zasady proceduralne przy rekursach administracyjnych oraz przy odwoływaniu lub przenoszeniu proboszczów”, Sekcja I „Rekurs od dekretów administracyjnych”). Z drugiej jednak strony wydaje się, że nic nie stoi na przeszkodzie, aby zakres przedmiotowy takiego organu mógł być w dekrecie powołującym rozszerzony także na inne rodzaje spraw (np. sprawy małżeńskie).

Organ, o którym mowa w kan. 1733 § 2 K.P.K., ma charakter jedynie doradczy, a opinie przezeń wydawane nie są dla stron wiążące⁵⁵. Sformułowane – dość ogólnie zresztą – w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r. zadania organu pozwalają określać go mianem organu mediacyjnego. Choć sam Kodeks nie posługuje się wprost wyrażeniem „organ mediacyjny”, jednakże określenie to bywa używane w literaturze przedmiotu w odniesieniu do omawianej instytucji⁵⁶. Literatura kanonistyczna posługuje się także innymi terminami (np. organ pojednawczy)⁵⁷, jednakże w ramach niniejszych rozważań pozostaniemy przy nazwie „organ mediacyjny”.

Kodeks Prawa Kanonicznego decyduje o powołaniu organów mediacyjnych pozostawia ustawodawcy partykularnemu – konferencjom episkopatu i biskupom diecezjalnym. Konferencja episkopatu może (fakultatywność) zobowiązać biskupów diecezjalnych do powołania organów mediacyjnych w swoich diecezjach, a w razie braku takiego ustalenia poszczególni biskupi diecezjalni mogą (fakultatywność) erygować taki organ z własnej inicjatywy. Należy zauważyć, że ustawodawca partykularny może powołać organ mediacyjny jednoosobowy (urząd) lub organ mediacyjny wieloosobowy (rada)⁵⁸. Pomijając w tym miejscu szczegółowe różnice pomiędzy urzędem a radą⁵⁹ należy zasygnalizować, że w niniejszej pracy do organów powołanych na mocy kan. 1733 § 2 K.P.K. będzie odnosiła się wspólna nazwa „organ mediacyjny”, obejmująca swym zakresem łącznie i urząd, i radę.

Konferencje biskupów niektórych krajów podjęły decyzję o wydaniu przepisów obligujących do ustanowienia w poszczególnych

⁵⁵ Por. TAMŻE, s. 1069.

⁵⁶ Por. np.: A. ROMANKO, *Mediacja w sprawach administracyjnych w prawie kanonicznym i w prawie polskim*, Lublin 2016, s. 71 i n.

⁵⁷ Zob. uwagi poczynione przez A. Romanko w przypisie nr 52 – por. TAMŻE, s. 85.

⁵⁸ Z racji tego, iż nie sposób jednoznacznie stwierdzić, czy użyta w omawianym kanonie partykuła „lub” („vel”) określa funkter alternatywy zwykłej czy alternatywy rozłącznej, uważam, że dopuszczalne jest równoczesne powołanie zarówno urzędu jak i rady.

⁵⁹ Szerzej na temat różnic między urzędem a radą – A. ROMANKO, *Mediacja w sprawach...*, dz. cyt., s. 71-136.

diecezjach organów mediacyjnych, o których mowa w kan. 1733 § 2 K.P.K. (np. Holandia, Filipiny, Meksyk, Sri Lanka)⁶⁰. W innych krajach, mimo braku zobowiązujących do tego postanowień właściwych konferencji episkopatu, takie organy są powoływane (np. USA, Francja)⁶¹.

Konferencja Episkopatu Polski (KEP) nie zdecydowała się na wprowadzenie obowiązku powoływania w poszczególnych diecezjach organów mediacyjnych, o których mowa w kan. 1733 § 2 K.P.K.⁶². Powołanie takich organów pozostaje w gestii poszczególnych biskupów diecezjalnych.

2.2. Ogólny opis badań

2.2.1. Cel badań

Celem badań było zebranie informacji, w ilu diecezjach Kościoła rzymsko-katolickiego w Polsce istnieją organy mediacyjne, o których mowa w kan. 1733 § 2 K.P.K., albo jakiegokolwiek inne organy mediacyjne, w kompetencjach których mieści się prowadzenie mediacji.

2.2.2. Opis przebiegu badań

Badania przeprowadzone zostały początkiem 2023 r. Polegały one przede wszystkim na wypełnieniu ankiety przez przedstawicieli Kurii diecezjalnych wszystkich diecezji Kościoła rzymsko-katolickiego w Polsce (w tym przedstawiciela Ordynariatu polowego Wojska Polskiego). Ankiety w formie papierowej rozesłane zostały pocztą tradycyjną do przedstawicieli wszystkich Kurii diecezjalnych diecezji Kościoła rzymsko-katolickiego w Polsce (w tym do przedstawiciela

⁶⁰ Por. TAMŻE, s. 134-136.

⁶¹ Por. TAMŻE, s. 132-134.

⁶² Po zapytaniu skierowanym do Biura Sekretariatu KEP, w ramach prowadzonych badań, Kierownik Biura Sekretariatu KEP w grudniu 2022 r. potwierdził, iż „Konferencja Episkopatu Polski nie wydała postanowienia, aby w każdej diecezji został ustanowiony na stałe urząd lub rada, których zadaniem byłoby poszukiwanie i sugerowanie słusznych rozwiązań w przypadku rekursów od dekretów administracyjnych (kan. 1733 § 2)”.

Ordynariatu polowego Wojska Polskiego). Odpowiedzi udzielono – w zdecydowanej większości – w formie pisemnej i odesłano pocztą tradycyjną (28 odpowiedzi) lub w formie elektronicznej pocztą elektroniczną (7 odpowiedzi). W jednym przypadku odpowiedzi na pytania postawione w ankiecie udzielone zostały w formie ustnej. Łącznie udzielono 36 odpowiedzi (36 diecezji, w tym Ordynariat polowy WP). Odpowiedzi na pytania zawarte w ankiecie nie udzielono w przypadku 6 diecezji.

2.2.3. Opis ankiety

Ankieta składała się z dwóch części zawierających pytanie główne (pytanie zamknięte typu „czy” z odpowiedziami: tak/nie) oraz pytania uszczegóławiające (pytania otwarte). W przypadku udzielenia odpowiedzi twierdzącej na przynajmniej jedno pytanie główne, respondent był proszony o udzielenie odpowiedzi na pytania uszczegóławiające i podanie informacji dotyczących m.in. nazwy organu mediacyjnego, roku powołania, podstawy prawnej powołania, typu spraw, które mieszczą się w kompetencjach organu mediacyjnego.

Pytania główne brzmiały:

1. Czy w archidiecezji/diecezji został ustanowiony stały organ mediacyjny (urząd lub rada), o którym mowa w kan. 1733 § 2 K.P.K.?
2. Czy w archidiecezji/diecezji został ustanowiony inny organ mediacyjny niż ten, o którym mowa w kan. 1733 § 2 K.P.K., a w którego kompetencjach mieści się prowadzenie mediacji?

2.3. Prezentacja szczegółowych wyników badań

Poniżej w zestawieniach tabelarycznych przedstawione zostały szczegółowe wyniki badań, sporządzone w oparciu o udzielone odpowiedzi przez przedstawicieli Kurii diecezjalnych diecezji Kościoła rzymsko-katolickiego w Polsce (w tym przedstawiciela Ordynariatu polowego WP).

Tab. 1. Lista jednostek administracyjnych (diecezji) Kościoła rzymsko-katolickiego w Polsce z zaznaczeniem, które diecezje uczestniczyły w badaniach

Lp.	Diecezja/Archidiecezja	Udział w badaniach
1	białostocka	Tak
2	bielsko-żywiecka	Tak
3	bydgoska	Tak
4	częstochowska	Tak
5	drohiczyńska	Tak
6	elbląska	Tak
7	ełcka	Nie
8	gdańska	Tak
9	gliwicka	Tak
10	gnieźnieńska	Tak
11	kaliska	Tak
12	katowicka	Nie
13	kielecka	Tak
14	koszalińsko-kolobrzeska	Tak
15	krakowska	Tak
16	legnicka	Tak
17	lubelska	Tak
18	łomżyńska	Tak
19	łowicka	Tak
20	łódzka	Tak
21	opolska	Tak
22	pelplińska	Nie
23	płocka	Tak
24	poznańska	Tak
25	przemyska	Tak
26	radomska	Tak
27	rzeszowska	Tak
28	sandomierska	Tak
29	siedlecka	Tak
30	sosnowiecka	Tak
31	szczecińsko-kamieńska	Tak
32	świdnicka	Tak

Lp.	Diecezja/Archidiecezja	Udział w badaniach
33	tarnowska	Tak
34	toruńska	Tak
35	warmińska	Tak
36	warszawska	Nie
37	warszawsko-praska	Tak
38	włocławska	Nie
39	wrocławska	Tak
40	zamojsko-lubaczowska	Nie
41	zielenogórsko-gorzowska	Tak
42	Ordynariat polowy WP	Tak



Rys. 1. Podział administracyjny Kościoła rzymsko-katolickiego w Polsce – mapa poglądowa

Źródło: CC BY-SA 4.0, https://pl.wikipedia.org/wiki/Podzia%C5%82_administracyjny_Ko%C5%9Bcio%C5%82a_katolickiego_w_Polsce#/media:Plik:CatholicDiocesesPoland2004.svg [dostęp 24.03.2023].

Tab. 2. Lista jednostek administracyjnych (diecezji) Kościoła rzymsko-katolickiego w Polsce z uwzględnieniem informacji, w których diecezjach powołano organ mediacyjny, o którym mowa w kan. 1733 § 2 K.P.K.

Lp.	Diecezja/Archidiecezja	Powołano organ mediacyjny, o którym mowa w kan. 1733 § 2 K.P.K.
1	białostocka	Nie
2	bielsko-żywiecka	Tak
3	bydgoska	Nie
4	częstochowska	Nie
5	drohiczyńska	Nie
6	elbląska	Nie
7	ełcka	Brak danych
8	gdańska	Nie
9	gliwicka	Nie
10	gnieźnieńska	Nie
11	kaliska	Nie
12	katowicka	Brak danych ^A
13	kielecka	Nie
14	koszalińsko-kołobrzeska	Nie
15	krakowska	Nie
16	legnicka	Nie
17	lubelska	Nie ^B
18	łomżyńska	Nie
19	łowicka	Nie
20	łódzka	Nie
21	opolska	Nie
22	pelplińska	Brak danych
23	płocka	Nie
24	poznańska	Nie
25	przemyska	Nie
26	radomska	Nie
27	rzeszowska	Nie
28	sandomierska	Nie
29	siedlecka	Nie
30	sosnowiecka	Tak
31	szczecińsko-kamieńska	Nie

Lp.	Diecezja/Archidiecezja	Powołano organ mediacyjny, o którym mowa w kan. 1733 § 2 K.P.K.
32	świdnicka	Nie
33	tarnowska	Nie
34	toruńska	Nie
35	warmińska	Nie
36	warszawska	Brak danych
37	warszawsko-praska	Nie
38	włocławska	Brak danych
39	wrocławska	Nie
40	zamojsko-lubaczowska	Brak danych
41	zielonogórsko-gorzowska	Nie
42	Ordynariat polowy WP	Nie

^A Przedstawiciele archidiecezji katowickiej nie wzięli udziału w badaniach, stąd w prezentowanym zestawieniu nie podaje się informacji o istnieniu organu mediacyjnego, choć np. S. Kwilosz stwierdza, że w archidiecezji katowickiej taki organ został powołany – por. S. Kwilosz, *O możliwości zastosowania polskich przepisów regulujących postępowanie medacyjne przed sądami administracyjnymi na forum kościelnym*, *Analecta Cracoviensia* 47 (2015), s. 225.

^B A. Miziński podaje, że w archidiecezji lubelskiej – na mocy kan. 1733 §2 – dekretem z dnia 18 listopada 2004 r. (N.1047/Gł/2004) został powołany „Archidiecezjalny Zespół Interwencyjny, w celu nadzwyczajnej koordynacji działań w następstwach sytuacji kryzysowych” – A. Miziński, dz. cyt., s. 17. Jednak w ankiecie nadesłanej przez przedstawiciela lubelskiej Kurii przy pytaniu o istnienie stałego organu mediacyjnego zaznaczono odpowiedź „nie”. W późniejszej korespondencji poinformowano autora niniejszej pracy, że obecnie w archidiecezji lubelskiej organ taki nie istnieje.

Tab. 3. Lista jednostek administracyjnych (diecezji) Kościoła rzymsko-katolickiego w Polsce z uwzględnieniem informacji, w których diecezjach powołano inny organ mediacyjny niż ten, o którym mowa w kan. 1733 § 2 K.P.K., w którego kompetencjach mieści się prowadzenie mediacji

Lp.	Diecezja/Archidiecezja	Powołano inny organ mediacyjny
1	białostocka	Nie
2	bielsko-żywiecka	Nie
3	bydgoska	Nie

Lp.	Diecezja/ Archidiecezja	Powołano inny organ mediacyjny
4	częstochowska	Brak danych ^A
5	drohiczyńska	Nie
6	elbląska	Nie
7	ełcka	Brak danych
8	gdańska	Nie
9	gliwicka	Nie
10	gnieźnieńska	Nie
11	kaliska	Nie
12	katowicka	Brak danych
13	kielecka	Nie
14	koszalińsko-kołobrzeska	Nie
15	krakowska	Nie
16	legnicka	Nie
17	lubelska	Nie
18	łomżyńska	Nie
19	łowicka	Nie
20	łódzka	Nie
21	opolska	Tak
22	pelplińska	Brak danych
23	płocka	Tak ^B
24	poznańska	Nie
25	przemyska	Nie
26	radomska	Nie
27	rzeszowska	Nie
28	sandomierska	Nie
29	siedlecka	Nie
30	sosnowiecka	Nie
31	szczecińsko-kamieńska	Nie
32	świdnicka	Nie
33	tarnowska	Nie
34	toruńska	Nie
35	warmińska	Nie

Lp.	Diecezja/ Archidiecezja	Powołano inny organ mediacyjny
36	warszawska	Brak danych
37	warszawsko-praska	Nie
38	włocławska	Brak danych
39	wrocławska	Tak
40	zamojsko-lubaczowska	Brak danych
41	zielonogórsko-gorzowska	Nie
42	Ordynariat polowy WP	Tak

^A W nadesłanej odpowiedzi udzielono informacji jedynie co do istnienia stałego organu mediacyjnego, o którym mowa w kan. 1733 § 2 K.P.K. (por. Tab. 2). Nie udzielono zaś odpowiedzi co do istnienia innego organu mediacyjnego.

^B W nadesłanej ankiecie zaznaczono odpowiedzi informujące, że w diecezji płockiej nie został powołany ani organ mediacyjny, o którym mowa w kan. 1733 § 2 K.P.K., ani inny osobny organ mediacyjny. Równocześnie przekazano informację, iż sprawy mediacyjne prowadzą poszczególne wydziały Kurii diecezjalnej. W związku z powyższym w zestawieniu tabelarycznym (Tab. 3) przy diecezji płockiej zaznaczono odpowiedź „tak”, gdyż przyjęto, iż prowadzące sprawy mediacyjne właściwe wydziały Kurii mieszczą się w szeroko rozumianym pojęciu „inny organ mediacyjny”.

Tab. 4. Zbiorcze zestawienie tabelaryczne prezentujące w ilu diecezjach w Polsce funkcjonują organy mediacyjne

Liczba diecezji, w których powołano organ mediacyjny, o którym mowa w kan. 1733 § 2 K.P.K.	2
Liczba diecezji, w których powołano inny organ mediacyjny, niż ten o którym mowa w kan. 1733 § 2 K.P.K.	4
Liczba diecezji, w których funkcjonuje jakikolwiek diecezjalny organ, w kompetencjach którego mieści się prowadzenie mediacji	6

Tab. 5. Zestawienie zbiorcze organów mediacyjnych, o których mowa w kan. 1733 § 2 K.P.K., powołanych w diecezjach Kościoła rzymsko-katolickiego w Polsce

Lp.	Diecezja	Nazwa organu	Akt powołujący	Rok powołania	Rodzaj spraw mieszczących się w kompetencjach organu
1.	bielsko-żywiecka	Zespół kapłanów dla mediacji	Dekret powołania zespołu kapłanów dla mediacji	2014	Sprawy związane z problemami dotyczącymi życia i posługi presbiterów
2.	sosnowiecka	Amicus clericorum	Dekret (1497/2009)	2009	Sprawy administracyjne, kapłańskie, interpersonalne

Tab. 6. Zestawienie zbiorcze innych organów mediacyjnych niż te, o których mowa w kan. 1733 § 2 K.P.K., powołanych w diecezjach Kościoła rzymsko-katolickiego w Polsce, w kompetencjach których mieści się prowadzenie mediacji

Lp.	Diecezja/ Archidiecezja	Nazwa organu	Rodzaj spraw mieszczących się w kompetencjach organu
1.	opolska	Diecezjalna Fundacja Ochrony Życia	Sprawy rodzinne
2.	płocka	Poszczególne wydziały Kurii diecezjalnej	Nie sprecyzowano
3.	wrocławska	Specjalistyczna Poradnia Rodzinna we Wrocławiu	Sprawy małżeńskie i rodzinne
4.	Ordynariat polowy WP	Zespół do konsultacji przy przenoszeniu i usuwaniu proboszczów ustanowiony na stałe przez Radę Kapłańską (kan. 1742 § 1 K.P.K.) ^A	Sprawy administracyjne i kapłańskie (por. kan. 1742 § 1 K.P.K.)

^A Zasadniczo zespoły do konsultacji przy przenoszeniu i usuwaniu proboszczów (zespoły konsultacyjne) powinny być powołane w każdej diecezji na mocy kan. 1742

§ 1 K.P.K. W literaturze kanonistycznej pojawia się pogląd (por. np. A. ROMANKO, *Mediacja w sprawach...*, dz. cyt., s. 128-130), że w kompetencji takich zespołów, w niektórych przypadkach, mieści się prowadzenie mediacji. Fakt, iż tylko w jednej ankiecie wymieniony został ów zespół jako „inny organ mediacyjny” może sugerować, że świadomość kompetencji mediacyjnych wspomnianych zespołów konsultacyjnych nie jest powszechna, co przekładać się może na znikome znaczenie praktyczne, jakie odgrywają organy te w zakresie prowadzenia postępowań mediacyjnych w poszczególnych diecezjach. Pominąwszy te kwestie wyjaśnić należy, dlaczego w zestawieniu tabelarycznym (Tab. 6) w przypadku Ordynariatu połowego WP zespół konsultacyjny został wskazany jako „inny organ mediacyjny”. Stało się tak dlatego, gdyż tylko w tym przypadku wymieniono w ankiecie ów organ jako „inny organ mediacyjny”, co wskazuje, że w ramach Ordynariatu zespół ten faktycznie pełni (lub może pełnić) rolę organu mediacyjnego.

2.4. Podsumowanie badań

W badaniach uwzględniono dane ze zdecydowanej większości diecezji Kościoła rzymsko-katolickiego w Polsce. W badaniach wzięło udział 36 przedstawicieli Kurii diecezjalnych, co oznacza, że wyniki badań prezentują dane z ok. 86 % diecezji w Polsce (w tym Ordynariatu połowego WP).

Obecnie w diecezjach Kościoła rzymsko-katolickiego w Polsce – na mocy kan. 1733 § 2 K.P.K. – powołano tylko dwa organy mediacyjne: w diecezji bielsko-żywieckiej oraz diecezji sosnowieckiej (por. tab. 5). Inne organy niż te powołane na mocy kan. 1733 § 2 K.P.K., w których kompetencjach mieści się prowadzenie mediacji, funkcjonują w diecezji opolskiej, diecezji płockiej, archidiecezji wrocławskiej oraz Ordynariacie połowym WP (por. Tab. 6).

3. Wnioski oraz postulaty *de lege ferenda*

3.1. Wnioski ogólne

Wyniki przeprowadzonych badań pozwalają zauważyć, że w diecezjach Kościoła rzymsko-katolickiego w Polsce poziom rozwoju kościelnych organów zajmujących się mediacjami jest niski. Zaledwie w dwóch diecezjach zdecydowano się na skorzystanie z możliwości powołania organu mediacyjnego na mocy kan. 1733 § 2 K.P.K. Inne organy mediacyjne funkcjonują w czterech diecezjach, choć specyfika

tych instytucji – tj. poradni rodzinnych, wydziałów kurii, zespołów konsultacyjnych – pozwala na wyciągnięcie wniosku, iż w przypadku tych podmiotów mediacja nie jest ich zadaniem głównym i pierwszorzędnym, a raczej dodatkowym. W porównaniu z krajami, w których funkcjonowanie organów mediacyjnych jest popularne, jeśli nie powszechne, sytuacja w Polsce nie wypada najlepiej. Ciągłe jeszcze bez należytej odpowiedzi pozostał apel papieża Benedykta XVI zachęcający „do podejmowania inicjatyw i rozporządzeń, mających na celu ustanowienie urzędów lub rad, których zadaniem byłoby (...) poszukiwanie i sugerowanie słusznych rozwiązań”⁶³. Należy przychylić się zatem do postulatu A. Romanko, „aby biskupi diecezjalni także w Polsce – mając na uwadze dobro wiernych oraz uwzględniając konkretne warunki lokalne – podjęli starania w zakresie erygowania organów mediacyjnych”⁶⁴.

3.2. Postulaty *de lege ferenda*

Poniżej zaprezentowane zostanie kilka ogólnych propozycji, które mogłyby zostać wdrożone przez kościelnego ustawodawcę partykularnego w Polsce. Kroki te byłyby urzeczywistnieniem założeń teoretycznych leżących u podstaw korzystania z mediacji w prawie kanonicznym. Przyczyniłyby się także do popularyzacji mediacji, a przez to pośrednio i innych metod ADR, wśród wiernych Kościoła rzymsko-katolickiego w Polsce, co z różnych względów byłoby pożądane.

⁶³ BENEDICTUS PP. XVI, *Ad Plenariam Sessionem Supremi Tribunalis Signaturae Apostolicae*, AAS 103 (2011), pp. 115-118; tekst polski: BENEDYKT XVI, *Przemówienie do członków Najwyższego Trybunału Sygnatury Apostolskiej z 4 lutego 2011*, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/benedykt_xvi/przemowienia/trybunals_04022011.html [dostęp 24.03.2023].

⁶⁴ A. ROMANKO, *Mediacja w sprawach...*, dz. cyt., s. 136. O potrzebie erygowania stałych organów mediacyjnych (z zawartymi propozycjami *de lege ferenda*) zob. też: A. ROMANKO, *Potrzeba erygowania stałych organów mediacyjnych w polskim prawie partykularnym*, *Kościół i prawo* 6 (19) 2017, nr 2, s. 93-106.

3.2.1. Postanowienie KEP na temat obligatoryjności organów mediacyjnych

Skorzystanie przez Konferencję Episkopatu Polski z możliwości, jaką daje kan. 1733 § 2 K.P.K., skutkowałoby powstaniem obowiązku powołania w każdej diecezji w Polsce organu mediacyjnego właściwego w sprawach konfliktów na tle administracyjnym. Byłby to niewątpliwie miły krok na drodze upowszechniania mediacji w Kościele w Polsce. Wydaje się, że w momencie wprowadzania takiego prawa partykularnego wskazanym byłoby także odpowiednie uszczegółowienie regulacji dotyczących takiego organu mediacyjnego, ponieważ postanowienia kan. 1733 § 2 K.P.K. są dość ogólne⁶⁵. Kościelny ustawodawca powszechny pozostawiając szerokie pole ustawodawcy partykularnemu umożliwił lepsze dostosowanie szczegółowych rozwiązań do warunków danego Kościoła lokalnego. Regulacje uszczegóławiające mogłyby zawierać np. wskazania co do procedury powoływania członków organu, wymogi, które musieliby spełniać mediatorzy wchodzący w skład organu, czy zarys procedury postępowania przed organem. Z racji tego, iż mediacja jest z zasady postępowaniem odformalizowanym, takie regulacje uszczegóławiające powinny także pozostać na odpowiednim poziomie ogólności. Tym niemniej uchwalenie dodatkowych ogólnych norm pozwoliłoby na wyznaczenie pewnego standardu i wzorca, stanowiącego punkt odniesienia dla ustawodawcy partykularnego w poszczególnych diecezjach.

3.2.2. Poszerzenie przez ustawodawcę partykularnego kompetencji organów mediacyjnych powoływanych na mocy kan. 1733 § 2 K.P.K.

Ustawodawca partykularny, powołując organ mediacyjny na mocy kan. 1733 § 2 K.P.K., mógłby rozszerzyć jego kompetencje także na inne sprawy niż te zaistniałe na gruncie kanonicznego prawa administracyjnego. Uczyniłoby to organ mediacyjny bardziej uniwersalnym, a przez to dałoby szerszej grupie podmiotów możliwość zwrócenia się

⁶⁵ Zob. ciekawe uwagi co do struktury organu mediacyjnego w świetle ogólnej charakterystyki urzędu (*officium*) i rady (*consilium*) w prawie kanonicznym – A. ROMANKO, *Mediacja w sprawach...*, dz. cyt., s. 100-110, 121-125.

do organu w celu uzyskania pomocy przy polubownym rozwiązaniu zaistniałego konfliktu.

3.2.3. Powołanie organu mediacyjnego w ramach struktury KEP

Wartym rozważenia jest powołanie organu mediacyjnego działającego w ramach struktury Konferencji Episkopatu Polski. Organ taki mógłby pełnić rolę pomocniczą w rozwiązywaniu konfliktów i sporów o charakterze ponaddiecezjalnym. Poza tym umocowanie organu na ogólnokrajowym poziomie miałoby wymiar edukacyjny i mogłoby przyczynić się do popularyzacji mediacji jako pozasądowego sposobu rozwiązywania sporów.

3.2.4. Utworzenie listy stałych mediatorów kościelnych

Rozwiązaniem idącym nieco w innym kierunku niż ten zaproponowany przez kościelnego ustawodawcę powszechnego w kan. 1733 § 2 K.P.K. byłoby utworzenie przez ustawodawcę partykularnego listy stałych mediatorów – czy to przy konferencji biskupów, czy przy biskupie diecezjalnym. Nic nie stoi na przeszkodzie, aby takie listy mediatorów, które powstają obecnie przy różnych instytucjach, powstały również przy instytucjach kościelnych. Skonfliktowane strony (duchowni, wierni świeccy) mogłyby zwrócić się do wybranego przez siebie mediatora w celu uzyskania pomocy w zażegnaniu powstałego konfliktu. Rozwiązanie takie sprzyjałoby popularyzacji mediacji, jak i stanowiłoby zachętę i przypomnienie dla wiernych, aby czynić starania w celu rozwiązywania konfliktów na drodze polubownej.

Podsumowanie

Powyżej przybliżona została tematyka związana z mediacją jako formą polubownego rozwiązywania sporów w Kościele rzymsko-katolickim, ściślej zaś nakreślono pozycję, jaką mają organy mediacyjne w prawie kanonicznym. Poczynając od szerszego zarysowania uwarunkowań mediacji zarówno z perspektywy teologicznej, jak i kanonicznej, wskazano, jak przedstawia się faktyczne wdrażanie mediacji jako metody ADR w realiach polskiego Kościoła. Przeprowadzone i zaprezentowane badania dotyczące istnienia organów

mediacyjnych w polskich diecezjach pozwoliły zilustrować, w jakim stopniu kościelny ustawodawca partykularny zaadaptował do polskich warunków pro-mediacyjne wskazania zawarte w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r. Wreszcie poddano kilka propozycji, które można byłoby wdrożyć, aby mediacja odgrywała większą rolę jako sposób pozasądowego rozwiązywania konfliktów we wspólnocie Kościoła w Polsce.

U podstaw teoretycznych mediacji leży koncepcja sprawiedliwości naprawczej⁶⁶. Jeden ze współczesnych reprezentantów tego nurtu – notabene katolicki ksiądz – J. Consedine jako filozoficzną bazę dla tej koncepcji określał podejście, w ramach którego „karanie zastępuje [się] pojednaniem, zemstę na sprawcach – pomocą dla ofiar, alienację i nieczułość – wspólnotą i zjednoczeniem, negatywizm i destrukcję – naprawą, przebaczeniem i łaską”⁶⁷. Już ta krótka charakterystyka pozwala zauważyć, że założenia teoretyczne mediacji, jak i innych sposobów pozasądowego rozwiązywania sporów, znajdują wiele punktów stykowych z nauczaniem Kościoła⁶⁸. Wydaje się więc, że w praktyce działania kościelnych instytucji to mediacja powinna zajmować poczesne miejsce w zakresie rozwiązywania konfliktów. Są miejsca na świecie, gdzie tak jest. Wypada więc życzyć sobie, aby kościelni prawodawcy w Polsce również zechcieli sięgnąć (w zdecydowanie szerszym stopniu niż do tej pory) do rozwiązań, które w kościelnej praktyce mają uzasadnienie nie tylko teoretyczne czy historyczne, ale i praktyczne, i cieszą się uznaniem w wielu diecezjach świata.

⁶⁶ Na temat sprawiedliwości naprawczej – zob. np. M. ŁUKAWSKA-MALICKA, *Czym jest sprawiedliwość naprawcza? Istota i zarys problematyki*, Annales UMCS sectio G (Ius), 2022, vol. LXIX (2), s. 43-59.

⁶⁷ J. CONSEDINE, *Sprawiedliwość naprawcza. Przywrócenie ładu społecznego*, tłum. M. Wołodźko i K. Gradoń, Warszawa 2004, s. 12.

⁶⁸ J. Consedine zarysowuje także związki koncepcją sprawiedliwości naprawczej a sprawiedliwością biblijną – por. TAMŻE, s. 161-175.

The mediation bodies of the Catholic Church in Poland. The perspective of canon law

This paper discusses the use of mediation in the Roman Catholic Church in Poland in the light of canon law. The first part of this article describes the theological and legal foundations of mediation and other ADR methods in the Catholic Church. The main part of this work presents the results of research on the state of development of mediation bodies in the Catholic Church in Poland. At the end, the author formulates conclusions and postulates *de lege ferenda*.

Słowa kluczowe: mediacja; metoda ADR; prawo kanoniczne; Kościół katolicki

Keywords: mediation; ADR methods; canon law; Catholic Church

NOTA O AUTORZE

Karol Jaworski – magister prawa i student teologii, absolwent studiów podyplomowych z negocjacji i mediacji.